

Bolşevizmin Gizli Esasları [*]

Hanri Hayner ve Karl Marks

1860 tarihine doğru Fransız amelesinin komünist propağandasına müsait bir zemin arzettiğini zannetmek bir hata olur. Amele zihniyetinin ne dereceye kadar salim ve âkil kaldığını tasavvur etmek müşküldür. Şüphesiz bir çok zamandanberi bir Fransız Sosyalist mektebi var idi; lâkin bu Fransız mektebi salıklarının sulhperver tahayyülâtıyla Marksistlerin tahripkâr tehevürleri arasında ne kadar fark vardır! Bir (Kabe — Cabet) «İkariye Seyahat» kitabını yazarken mülkiyeti müşterekliği pek alâ methü sena edebilirdi: Lâkin yegâne emeli Amerikada eski bir Mormon ordugâhında kendi taraftarlarından mürekkep bir müstemleke tesis etmek suretile bu sistemin rüçhanını ispat etmek idi. Muvaffakiyetsizliği kendisini meyus etti, zira pek samimî bir adam idi; lâkin ne gazap ve musadere, ne de şiddet pilânına bir dakika bile girmemiş idi. Bu samimî hayalperest adamın proleteryanın istipdadı önündeki nefretini tasavvur etmek mümkündür.

(Sen Simon) un mutezil şakirtlerinden (Buşez — Bouchez) indinde dahi aynı samimiyeti, şiddetli mutaleatin aynı fıktanını görürüz. Mahaza bu aslen bir Karbonaro, 1830 un bir âsisi idi. 1831 de amele cemiyetini ve Européen gazetesini tesis ettiği vakit gayesi eski içtimai teşkilâtı bozmak, bunu kana bulamak değil, belki diğer bir sistemin mümkün olduğu hakkında tecrübî bir delil tedarik etmek idi. (Kabe) nin aksine olarak (Buşez) içtimai atelyeyi Fransada tesis etmek istedi. Bu atelyede işi ne olursa olsun teknil işçiler birbirine müsavi olacaklar ve aynı ücreti

[*] (Revü dö Pari — Revue de Paris) mecmuasında mösyö (Salüst — Salluste) tarafından neşredilen bir etütten tercüme ettiğim yazılar mecmuamızın 3 ve 31 inci nushalarında intişar etmiş idi. Araya bazı manialar heylulet ettiğinden bu etüdün mabadini neşredememiş idim. Ahiren bazı cihetlerden gördüğüm teşvik ve vukubulan müracaat üzerine bu defa mabadini de neşrediyorum. Karilerimizden özür dilerim. H. T.

alacaklar idi. 30 eylül 1831 de tesis edilen marangoz amelesi cemiyetinde bunu tahakkuk ettirmeğe cehdü gayret ediyordu. Buşez bu cemiyetin nizamnamesini kaleme almıştı ki bu nizamname diğer korporasyonlara model hizmetini görmüş idi.

Cemiyetin maksat ve gayesi Fransa için yegâne olmak ve yavaş yavaş şahsî iltihaklar yolu ile san'at icrasını bel'etmek idi. Müessisleri kapitalist sistemin marangoz amelesinden daha ucuz ve daha iyi istihsal edeceklerine kani ve emin oldukları için kendi amele kooperatiflerinin serbest rakabeti sayesinde son patron marangozun eski amelesi arası da bir mevki istemeğe geleceği dakikayı beklerler. O zaman tensik edilen san'at âletlere, makinelere, menkul ve gayrı menkul emvale, hatta sermayelere yani (Buşez) in ifadesine nazaran âlet sa'yın mecmuuna malik olacaktır. Zira (Buşez) tarafından kaleme alınan nizamnameler sermayeleri kaldırmak şöyle dursun bir nevi vakıf, âdeta gayrı şahsî ve gayrı kabili devir ve furuht bir sermaye tesisini istihdaf ediyor idi. Bu sermaye iştirak eden ameleye tediye olunan ücretler üzerinden icra olunacak tevkifat ile toplanacak idi. 1830 senesinin Karbonarosı haberi olmadan eski rejimdeki korporasyonu ihya eyliyordu.

Korporasyonlarda diğer bir cihetle de yaklaşıyordu. O da atelye haricinde amele serbest olacak ve malını istediği gibi istimal edebilecek idi.

(Buşez) in görmediği şey sistemin esaslı fenalığı idi : Bu fenalık meydana çıkmakta gecikmedi : Müntahap reislerin nüfuzlarının fıkdanı atelyelerde bitmez tükenmez münakaşalara sebep oluyordu ; idarî kabiliyetsizlikleri masraflı bir takım hataları mucip olmakta idi; parça üzerine iş görmenin menedilmesi ve herkes için aynı ücretin verilmesi en iyi ameleyi yese düşürüyor ve istihsali akamete uğrattıyor idi. Patron marangozlardan daha ucuz ve daha iyi istihsal edecek yerde daha pahalı ve ve daha fena istihsal olundu. Bidayeten patronlara mensup amelenin ücretlerine müsavi olan ücretlerin neticede tenziline mecburiyet hasıl oldu. Ücretlerin tehalüfü mahsûs olmağa başlayınca iştirak eden amele meysus oldular. Ve içtimaî atelyeyi bırakarak ücretli amele usulüne avdet eylediler.

Bunu takip eden senelerde marangoz amelesinin ittihadı modeli üzerine müesses korporasyonlar inhilâl etti. Her yerde aynı sebepler aynı neticeleri husule getirdi ve administivar intihap edilen kahvehane hatipleri en sönük patronlardan daha aşağı kabiliyet ve ehliyeti meslekiyede oldukları anlaşıldı. İhtilâs ve irtikâplar iştirak eden amele arasında em-

niyetsizliği ve intizamsızlığı artırdı. Binaenaleyh 1836 tarihine doğru tecrübe nihayet bulmuş gibi ad ve telâkki olunabilirdi : Boşez'in içtimaî atelyeleri yaşamış idi ...

Yalnız (yaldızlı mücevherat amelesi ittihadı) mukavemet etti ve otuz bir sene muammer oldu. Bu kadar tulü ömrün hikmeti araştırılırsa bu cemiyetin intihabında olduğu anlaşılır. Şöyle ki bu ittihat ancak pek din-dar efkâr ile meşbu zevati aralarına alırlardı; orada iş müştereken dua ile başlardı. Demek oluyor ki patron disiplini yerine manevî bir inzıbat kaim olduğundan naşi ne dahili nizalar, ne sistematik tenbellikler, ne de ihtilâslar ve irtikâplar olmuyordu. Lâkin ittihat kendi mürettebi mahiyetinden naşi asla tekessür ve tevessü edemedi. 1834 senesinde dört aza ile tesis olunan bu ittihat hiç bir zaman on sekiz azadan fazla aza görmedi ve adedi aza ine ine sekize indi. Sair aza bulmaktan ümitlerini kesen azayı mevcude dahi ittihadın sermayesini taksim ettiler ve ayrıldılar.

Mahaza efkârda halâ bir şüphe baki idi : bir taraftan patronluk diğer taraftan amele ittihadı arasında parti müsavi değil idi. Bir tarafta mühim sermayeler, diğer tarafta amelenin ehemmiyetsiz hissei iştirakleri vardı. Acaba hissei iştirakler müsavi olsa teranesi içtimaî atelyeler lehine meyl etmiyecekmi idi ? denilmeğe başladı. İşte bu fikirden mülehem olarak Boşez'in bir telmizi, 1848 de müessesat meclisine aza intihap olunan (Corbon — Korbon) istihsal kooperatifleri tesis etmek isteyen ameleye tahsisat verilmesini müessesat meclisine teklif etti. Meclis 3 milyon frank bir tahsisat kabul etti. Bunun bu günkü iştirak kuvveti 10 milyon altın frank yahut 50 milyon kâğıt frank eder. Teessüs etmek isteyen amele cemiyetlerine faizsiz ikrazatta bulunmak için bir teşvik komitası teşkil olundu. Bundan başka bu amele cemiyetleri bir münakasaya girişirler veya pazarlıkla bir iş taahhüt ederlerse diğer müteahhitlerden istenilen teminat akçesi itası gülfetinden muaf tutuldular.

Korbon bu resmî teşvikler sayesinde işçilerin ücretli amele halinden çıkararak gönüllü ortak haline geldikleriyle iftihar etmekte idi. Bu teşebbüs evvelâ fevkalâde bir hararetle karşılandı. Bir kaç haftada beş yüzden fazla amele cemiyeti teessüs etti. Teşvik komitası bunlardan altmış birine tahsisat verdi. Bundan sonra 3 milyonluk tahsisat tükendi. Lâkin yüzdört cemiyet hususî menabi ile işe başladı. Heyhat! Boşez'in ademi muvaffakiyetini icap eden sebepler (Korbon) u da mahkûm etti. Üç sene sonra teşvik komitası tarafından tahsisat ita olunan cemiyetlerin yarısından faz-

lası iflâs etti ve 945 bin franklık ikrazatı batırdı. On sene nihayetinde bu cemiyetlerden ancak dokuzu kalmış ve bunlar içinde de yalnız dördü masraflarını kapatabilmekte bulunmuş idi. Tahsisatsız teessüs eden yüz dört cemiyete gelince yalnız on tanesi halâ yaşıyor idi. Boşez'in düsturuna nazaran bunlar sınıfı bel' etmek söyle dursun bu 19 cemiyet ancak 1300 ameleiyi, o da gayrı memnun ve meyus, toplamış idi. Bu ise muvafakıyetsizlik demek idi.

Zan olunurdu ki içtimaî ateleye fikrini tekrar tahakkuk ettirmeğe teşebbüs etmenin talii yok idi. Mahaza demokratik mektebin fikrine ve kalbine kemali nefretle iftira ettiği bir adam, Üçüncü Napolyon bu fikri tahakkuk ettirmeğe çalışmıştır. İhtilâlcî hicivlerin müthiş müstebidi hakikatte lüzumundan fazla halim ve yumuşak idi. On dekuzuncu asırda kendisinden fazla hiç bir kimse fakirlerin mukadderatı ve bihassa amelenin saadeti ile meşgul olmamış idi. Viktor Hügo Parisli ameleiyi cebinde para olduğu halde pazar günü Paris civarındaki meyhanelerde dans eder ve yaşasın imparator, yaşasın ücret! diye bağırır gösterildiği zaman ona taan ediyor. Bu ise parlâmenter hürriyetlerin teessüsünü o kadar tehir etmiştir. Maatteessüf Üçüncü Napolyon amele siyasetinde dahi harici siyasette olduğu kadar alekser nikbindir. İmparatorun ahlâk ve tabiatı hakkında derin bir tetkik icra eden Karl Marks kendisinin mülâhazasız cıvanmertliğini bildiğinden (enternasyonal) ın lehine olarak bundan istifade etmiştir. Bir azdan bu cihet görülecektir.

1862 senesinde Üçüncü Napolyon içtimaî atelye lehine üçüncü bir teşebbüste bulunmağa karar verdi. İşçilerin kooperatif cemiyetleri sandığı namile bir sandık tesis etti. Ve hususî hazinesinden bu sandığa 500 bin frank tahsis etti. Hükümet te kendi tahsisatını buna ilâveye mecbur oldu. Lâkin bilhassa hususî ianeler imparatorun eserin takip eyledi. Mösyö (Belüz—Béluze) Parişte işe itibar cemiyetini tesis etti. Bu cemiyetin maksat ve gayesi hali teşekkülde bulunan cemiyetlere tahsisat vermek idi. Mösyö (Leonse—Léon say) ve (Valras—Walras) halk cemiyetleri iskonto sandığını tesis ettiler. Vilâyette Liyon İşe İtibar Cemiyeti, Lilde İşe İtibar Bankası, Kolmarda Halk itibarı tesis olundu. Bu sermayelerin terakümü bir çok tahsisat alan cemiyetlerin türemesini mucip oldu. Az zamanda Pariste 178 ve departmanlarda yüzden fazla cemiyet teşkil ve tesis edildi. 1869 senesinde vazedilen milyonlar son santimine varıncaya kadar battı ve tekmil kooperatif atelyeleri iflâs etti. İdarededeki ehliyetsizlik ve

kendi hallerine bir iflâs ameledeki intizamın fıkdanı bir kere daha semerâtlarını vermiş idi.

Hulâsa ettiğimiz kırk senelik amele politikası tarihinde calibi nazarı dikkat olan cihet fevkalâde ve mütekebil hüsnü niyettir. O zaman da Fransız amelesini kanaatkâr, çalışkan, suhperverdirdir. Şüphesiz cemiyetin bir tahavvülünü ümit eyliyor; lâkin ücretli amele usulünün ilgasını içtimaî sayın serbest rekabetinden bekliyor. Şimdilik sukutu hayale uğradığından inat ile tekrar işe haşlıyor. Yoksa şayanı nefret olan sunuf mücadelesi bir dakika bile fikrine gelmemiştir. Hükümet de kendi tarafından sanayi müdürleriyle birlikte kendi mukadderatını ıslah için amele sınıfının mesaisine muarız değildir, hatta amele teşvik ve tahsisat ita eylemiştir. Tecrübe tam bir itilâf dairesinde icra olunmuş ve eğer bu tecrübe münteç muvaffakiyet olmamış ise yalnız sistem şayanı tenkittir. Böyle bir sulhu içtimaî havası şüphesiz Karl Marksın vermek istediği ihtilâlcî harekete az müsait idi.

İmparatorluk 1860 tarihine doğru henüz liberal değil idi: Meslekî müddeiyat mutalebe müsait görünüyorsa da siyasi tahrikât için merhametsiz idi ve gözü açık bir polise, azimkâr bir heyeti hâkimeye ve emin bir orduya istinat ediyor idi. Yalnız azamî yirmi azaya malik olan cemiyetler serbestçe teessüs edebiliyordu: Aza adedi yirmiyi geçerse idarî bir müsaade istenilmek icap ediyordu. Bu müsaade üzerine bir tahkikat icra edilir ve azanın isimleri, adresleri kaydolunur, müzakerat mürakabe edilir idi. Salonlarını kiraya verenler kabul ettikleri kimseler tarafından ika eden cürümlerden dolayı mesul kutulabilirdir; velhasıl, Karl Marks'ın pek kat'î bir hareket vasıtası addelediği grevler kanunu cezanın 414, 415 ve 416 ıncı maddeleri mucibince şiddetle men olunurdu.

Yeni mesihcilerin rüesasını için pek kuvvetle müdafaa edilmiş olan bu hisar içinde hareket etmek ve rahne açmak lâzım geliyordu. Ezmenei haziranın azim politika yalanları sayesinde bu rüesa muvaffak olmuşlardır. Londra sanayi sergisi bunun vesilesi ve bahanesi olmuştur.

Büyük milletlerin ekserisi gibi Fransada bu sergiye iştirak etmiş idi. Mösyö (Arles Düfur — Arlés Dufour) un riyaseti altında bir komisyon teşkil olunmuş idi. Arles Düfur mühim bir ipek san'atkârı ve imparatorun efkârı içtimaîyesine iştirak eder idi. Şayanı takdir bir fen adamı olan bu

Arles Dūfur politikadan bir şey anlamaz ve zamanının ihtilâlperver ledniyatını bilmezdi: Binaenaleyh Fransız amelesinin Londra sergisine iştirakini temin maksadiyle bir komite teşekkül ettiği hakkında bazı gazetelerin neşriyatını (Pariste Tan, Liyonda Progre) okuyunca hiç şüphelenmedi. Sergi mürettepleri fikirlerini şöyle izah ediyorlardı : Erbabı sayü amelin, terakkiyatın âmili aslîsi olan makinelerin muhassenatını takdir etmeleri icap etmez mi ? Uzun zaman el işçileri makineye emniyetsizlik göstermişlerdi : Sınıflar içinden seçilen zeki adamlar Londrada görecekları şeylerin fevaidini kendilerine izah ettikleri vakit patronlardan daha kolay inanacaklardır.

Mösyö Arles Dūfur bu tarzı muhakemeyi pek ziyade takdir ederek sahiplerini tanımak istedi. Bunlar (Tolen — Tolain) namında bir kalemkâr (Üçüncü cumhuriyet zamanında âyan olmak taliine mazhar olmuş idi) ile (Varlen — Varlin) namında bir mücellit (bilâhare Formun zamanında maliye nazırı olmuş ve 1871 mayısında Monmartre'de kurşuna dizilmiş idi. Kütlede ise (Lévy - Lazare) adlı bir gözlükçü ve Karl Marks'ın muhabirlerinden (Fribourg) idi. Hiç birinin fabrika kokmadığı bu dört adam hakikî onbeş kadar ameleden mürekkep bir komiteye riyaset ediyorlardı ki bu komite neşrolunan beyannamenin zahiren müellifi ve muharriri idi.

Muhataplarının âkılâne etvar ve harekâtından pek memnun olan Mösyö Arles Dūfur kendilerine imparatorun himayesini vadetti ve bu vaidini istihsal için de güçlük çekmedi. Bir heyeti Murahhasa teşkili için kendilerine her türlü suhulet ibraz olunması takarrür etti. Bu heyeti Murahhasanın Londrada ikamet masrafları kısmen imparator tarafından kısmen de büyük Fransız sanayi erbabı tarafından tediye edilmiş idi. Bu heyet komisyon ile pek sıkı bir irtibat içinde çalışacaklardı. Bunda kusur etmediler ve bu temas reislerin ve bahusus Tolen'in M. Arles Dūfurun efkârı üzerinde büyük bir nüfuz iktisap etmesi için iyi bir fırsat ihzar etti o derecede ki M.Arles Dūfur bu kalemekârı amele mesaili için müşavir aldı.

Bu kadar itimadına mazhar olan bu heyetin mutaassıp Marksistlerden mürekkep olduğunu ve Londraya ayak basar basmaz ilk işlerinin yeni mesihcilerin resulünü selâmlamağa gittiklerini bilseydi imparatorun dostu ne derdi ? M. Arles Dūfur Karl Marksı bilmiyordu...

1862 senesi ağustosunun beşinci günü Londrada farmasonların meyhanesinde vukubulan bir içtima kendisini endişeye ilka etmeli idi. O gün, Karl Marksın huzurunda, lâkin kendi riyasetinde değil, bir İngiliz amele

gurubu Fransız heyetini kabul etti. Zahirde tertip komitesi yok idi ve gizli cemiyetlerin meylettikleri ve alelâde pek maharetle hazırladıkları âni tezahürat müvacehesinde bulunuluyordu. Bu hakikati halde komün murahhaslarının bir içtimalı idi. (Hermann Richter) in ifşaatı komünlerin Karl Marksın idaresi altındaki faaliyetlerini bize göstermişti. Müzakereye salih bir içtima veya beynelmilel bir kongre olmamakla beraber Alman, Amerikan ve sair bir takım heyetlerin mevcudiyeti görülüyordu. Fransız kamaranlarının şerefine içildi ve kendilerine gayet açık bir lisanla beyanı hoş amedi edildi. Ancak hükümeti imparatoriyenin nazarı dikkatini celp etmemek için bu tabiratta bilihtiyar itidal gösterildi:

« Patron ile amele buldukça, patronlar arasında rakabet oldukça, ücretler için niza edildikçe işçilerin aralarında ittihat etmeleri yegâne çarei halâstır. Şimdi birbirimizin ellerini sıktığımız şu sırada, insan gibi, vatandaşı gibi, amele gibi birbirimizi gördüğümüz şu anda aynı temayülâta aynı menafie malik olmayı ümit edelim. Biraderane ittihadımızın kendi menfaatlerini bizi ayırmakta bulanların kırmasına müsaade etmiyelim. Beynelmilel bazı muhaberat vasıtaları bulacağımızı ümit edelim ve her memleketin işçisini birbirine bağlayan muhabbet ve aşk zincirine hergün yeni halkalar ilâve edelim. »

Bu nutka cevap verdikleri zaman Fransız murahhasları « beynelmilel sanayi mesaili hakkında muhaberat taati etmek » için daimî komiteler tesisini talep ettiler. Bu ihtiyatkârana sureti şekil altında işçiler enternasyonalı doğuyordu...

M. Arles Düfur buna dikkat etmedi, yahut bundan müteessir olmadı. Heyeti murahhasa azasından bir çoklarının « muhaberat taatisini temin » için Fransaya avdetinden imtina ettiklerini ve Londrada yerleştiklerini görmekten de mütehayyir olmadı. Bir an bile kendi kendisine sormadı ki hangi gizli tahsisat sayesinde bu amele işlerini bırakabiliyor da bir proleteryanın memurları haline giriyorlar. Halbuki zahirde bu proleteryanın ne teşkilâtı vardı, ne de parası. Bilâkis kalemkâr (Tolen) in kamaratlarını imparatorluğa raptetmekle pek ziyade sürur ederek bu ameleme komitesinden pek çok faideler iktitaf etmek mümkün olduğu hakkında pek müsait bir rapor gönderdi. Raporunda bu komitenin « siyasi değil belki mesleki mesail ile meşgul » olduğunu yazmıştı.

Netice gecikmedi, ertesi sene Karl Marks Fransız hareketinin rüesası ile görüşmek ihtiyacını hissederek Londrada Lehistan mesaili hakkında

bir miting yapılacağını ilân ettirdi. Tolen bu mitinge altı murahhas göndermek arzusunu izhar edince M. Arles Düfur bunlara pasaport istihali için araya girdi ve yol masraflarını tediye etti!

Görülüyor ki Karl Marks'ın manevrası aynı yorulmaz usul ile ilerliyordu. Nasıl ki yirmi sene evvel aynı usul ile (Arnold Ruge) yi sıkıştırmış ve münhezim etmiş idi ve imparatorun mazbien suikastçıdan ziyade basiret göstermeyeceği tabii idi. Daha 1864 de talihi taayyün etti. Filhakika o sene Tolen vatandaş — ki üçüncü Napolyon ile istediği zaman Arles Düfur'un tavassutu ile görüşüyordu — Karl Marks'ın kalbinde sakladığı en mühim meseleyi açmış idi. Bu da grevin serbestisi meselesi idi. Berveçhiati suali sordurdu: İmparator amele sınıfına karşı muhabbet ve teveccühkârlığını göstermek için kendilerini ceza kanununun 414 üncü maddelerile müteakıp maddelerinden yani kendilerinin ittihat etmelerine mâni olan maddelerden kurtarmaya muvafakat etmez mi?.. Üçüncü Napolyonun cevabı ittifakı sınıfiye dahil olanları ümitlere gark etti: İmparator ötedenberi bu maddelerin ilgasına taraftardır ve bu taraftarlığını ispat için grev cürmünden müttehem olanların kâffesini yalnız cebir ve şiddet ika edenler müstesna olmak üzere affeylemiştir. Ancak mesele électoralement mevzuubahs olmadıkça bu maddelerin tadili teklifinde bulunamaz. Bu Karl Marks'ın dostlarına takip edecekleri yolu göstermek ve berveçhi peşin muzaharet vait etmek demektir.

Filhakika o senenin martında Parisin beşinci arondismanında mütemmim intihabat vardı. Altmış amele tarafından imzalanmış bir beyanname ile Fransada ilk defa olarak bir sınıf namzedi ilân olunduğu zaman herkes hayret etti. Bu Tolen'in namzetliği idi ki imparatorun telkinine tebaiyet ederek müntahiplere müracaat ediyor ve amele ittihatlarına karşı olan kanunun ilgasını talep eyliyordu. İki yüzlü oyununu oynıyarak Karl Marks'ın acentesi programının bu esaslı talebini en tatlı sözlerle ihata etmişti.

Üçüncü Napolyonun en mergubu olan bir fikre mümaşat etmek için beyanname de deniliyordu ki: Arayı umumiye usulü bizi politikaca reşit kılmıştır, lâkin içtimaan inkişafımız bize kalmıştır. Aynı zamanda müntahipleri ve kendi kuvvetli olan hâmisini tatmin için de amele namzedi yüksek bir suretle müsavatu, ziraî kanunları, emvalin taksimini, irat üzerine mütereffi vergiyi takbih ediyordu. Evet bugün radikal burjuvalar tarafından Fransaya tahmil edilen irat vergisi ilk Marksist namzet tarafından ihtilâlperver ve gayrı kabili tatbik olduğu ser rüştesile reddedilmişti.

Bu kadar ihtiyata rağmen (Tolen) ancak 380 rey elde etti! Lâkin reylerin adedi işe asla tesir etmedi: Grev hakkı meselesi imparatorun dermeyan ettiği surette électoralement mevzuubahs olmuştu. İmparator derakap sözünü tuttu. İmparatorluğa yarı yarıya merbut olan (Emil Olyoye) yi 414, 415, 416 maddelerin ilgasını meclisi milli huzurunda müdafaaya memur [etti. M. (Seydo) ve (Folb Bernar) tarafından temsil edilen müfrit sağ cenah beyhude yere grev serbestisinin intizamı içtimaiye ika edeceği mazarratı izah ettiler. Meclisin ekseriyeti resmî teklifi itaatle kabul etti ve kanun lâyihası 36 reye karşı 222 rey ile kabul edildi. Bu kadar sabırsızlıkla beklenen bu hâdiseyi öğrenince Karl Marks, sadık dostu (Enkels) e: «Bu defa yakaladık; tahta at truvaye girmiştir!» demiş ve (Senmartens Hol) deki meşhur miting için davetiyeler göndermiştir. Bu miting Londrada 28 eylül 1864 tarihinde vuku buldu ve görülüyor ki birinci enternasyonalî doğurmuş ise bu komünistlerin dediği gibi tesadüfi ve kendiliğinden olmuş değildir.

Bu defa da içtimaa sebep yine lehistan olmuştur: O vakit Rus siyaseti tek mil Avrupada o kadar umumî bir nefretle karşılanmakta idi ki pasaport istihsal etmek için bundan daha iyi bir sebep icat edilemezdi. Lâkin miting bir defa açılınca Varşuvada geçen şeylerle pek te o kadar iştigal edilmedi. Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, İsviçre, Komon murahhasları mühim bir kısım teşkil etmekte idiler: (Karl Marks) ın uzun ve sert tüylü kafası ve koca sakalı kürsüde görünür görünmez lakırdı söylemeden evvel kendisini uzun uzun alkışladılar. Salonu süsleyen İngiliz amelesi ne için olduğunu bilmeden bu hüsnü kabule iştirak ediyorlardı. Üç saat mütemadiyen sermayedarlık ve burjuva hükümetleri aleyhine en şiddetli lakırdılar söylendi.

İşçiler enternasyonalının muvakkat nizamnamesi kabul edildi ve enternasyonal namına bir beyanname tanzim ve neşretmek üzere bir komita intihap olundu. Bu komitada Karl Marksı bir gölge vazifesi ile iktifa etmek akıllılığını gösterdi (Almanya ile muhabereye memur kâtip). Buna mukabil ilk plâna İngiltere tradünyonlarında pek maruf bir kaç İngiliz amelesini koydu. Marangoz (Odger) reis ve (Kremer) kâtibi umumî, (Veller) veznedar oldular. İşte o zamandan sonra tamamiyle isimleri unutulmuş olan bu adamlar idi ki, dünya nazarında, birinci enternasyonalın teşkili mes'u-

liyetini yüklenmişlerdi. Dünya proletaryasının o günkü içtimada toplanmış olan üç İngiliz lirasile muharebeye giriştiği yüksek sesle ilân olundu.

Marksı tamamen kendisinin kaleme aldığı yeni cemiyetin beyannamesini (bu beyannameye iştirak için komitanın gizli olmayan bazı azası pek çok gayret sarf etmiş olmalarına rağmen) imzalamadı. (Tolen) ile arkadaşlarının Pariste kullandıklarını teminkâr lisan ile hemahenk ifadatta bulunmağa gayret etti. Hükûmet İmparatoriyenin muhtemel olan ademi itimadını uyutmağa mahsus olan bu vesikada cebirü şiddet ve ihtilâle davet gibi bir şey bulunmamaktadır.

« İşçilerin inkişaf ve terakkileri bizzat kendileri tarafından temin edileceğine, bu inkişaf ve terakkiyi elde etmek için işçiler tarafından sarf edilen gayretin yeni bir takım imtiyazlar ihdas etmek değil belki her kes için aynı hukuk ve vezaifi mütesaviyeyi tesis ve her sınıfın tahakkümünü izele eylemeğe matuf olduğuna, işçinin iş vesaitine yani hayat menabiine malik olanlara iktisaden tabiiyeti maddî, manevî ve siyasi esaretlerinin sebebi aslisi bulunduğu; »

Her türlü siyasi hareketlerin vasita olarak tâbi olduğu büyük gaye işçilerin iktisaden inkişaf ve terakkisi olduğuna; binaen Londra'da Sen Martini Holde 28 eylül 1864 tarihinde inikat eden heyet tarafından müntahap meclis azası, zirde vaziulimza kimseler, işçiler enternasyonalı heyeti tesis etmek için lâzım gelen tedabiri ittihaz etmişlerdir.

Zirde vaziulimza kimseler beyan ve ilân ederler ki bu heyet ve tekmil şirketler ve şahıslar her adama karşı olan hareketlerinin esası olarak şunu kabul ederler: renk, itikat ve milliyet tefrik etmeksizin hakikat, adalet, ahlâk.

Tekmil hukuku beşer için hukuksuz vezaif yoktur düsturunu ilân etmeyi kendilerine bir vazife telâkki ederler. v. s. »

Görülüyor ki bu filosofane ibarede mucibi endişe bir şey yoktur. Hayali daha mükemmel kılmak için enternasyonal meclisi ilk vazife olarak « muhtelif memleketlerde hali içtimaî hakkında bir anket » yapaçağını ve iltihak eden teşekküller tarafından beyan edilen « pratik fikirleri münâşa » edeceğini ilân eylemiş idi. Kezalik şurasını da ilâve eylemiş idi ki: Bu maddenin tatbiki her memleketin hususi kanunlarına tâbidir; mahallî manialardan sarfınazar her mahalli ve muhtar şirket Londra merkezi meclisile doğrudan doğruya salâhiyettardır. »

Kanun hudutlarile bu kadar itinalı bir surette mukayyet gözüken bu

adamlarla muhabere hakkının men edilmesi için hakikaten pek zalim ve hain olmak icap eylerdi! İmparatorluk hükümeti bunu bir dakika bile düşünmedi. Bilâkis yeni heyetin, amele muhitını bulandıran repübliken, mazinien, 'blânkist komitalara karşı muaddel bir kuvvet teşkil etmek gibi bir faidesi olacağını zan ederek kendilerine hakikî bir imtiyaz bahşetti. Ruhsat ve müsaade almaktan muafiyet, Bu hal evvelen mürakabeyi ve anketi ref etmekte idi. « Varlin--Varlen » enternasyenal Paris bürosu namına Gravilye sokağında 43 numaralı mahalli açtığı zaman kanunî müsaade istemeden yalnız polis müdüriyetine ihbarı keyfiyet etmekle iktifa eylemiş idi. İmparatorun temayülâtını bilen dahiliye nazırı keyfiyeti kendisine arz edince Mösyö Arles Döfor kadar basiretsiz ve kör olan Üçüncü Napolyon göz yummayı emreyledi,... Bu dakikadan itibaren Karl Marksın telmizlerine Fransada bütün idarî teshilât ibraz edildi.

Londra'dan kopan kar çığı gibi yeni mesihhi resulünün lakırdıları gibi en ufak bir müşkilâta tesadif etmeden memleketimiz üzerinde yuvarlanacak idi. Fransa'nın az kalsın nasıl olup ta bunun altında ezileceğini aşağıda göreceğiz.

Istanbul ; 4 Mart 1932

Aynizade HASAN TAHSİN